

Sindillar i Las Kellys: de la precarietat a l'auto-organització

Homera Rosetti
Ajuntament de Barcelona

Paraules clau: Las Kellys, Sindillar, precarietat laboral, treballadors de la llar, sindicats

Experiències com les de Sindillar i Las Kellys posen sobre la taula la realitat invisibilitzada de les treballadores de la llar i les cambres d'hotel. Les dues associacions demostren la necessitat de cercar formes reivindicatives per organitzar els sectors que pateixen una major exclusió social a banda dels grans sindicats i partits polítics. Tenen clares les seves reivindicacions i s'han convertit en petits referents de lluita laboral i feminista a l'Estat espanyol.

Les cambres d'hotel i les treballadores de la llar s'organitzen al marge dels grans sindicats per fer sentir la seva veu

Com ja és tradició, cada 1 de maig el moviment obrer organitzat surt al carrer. Pel matí, la principal convocatòria és la dels sindicats majoritaris, on federacions sectorials, comitès d'empresa i grans partits polítics impulsen una marxa festiva i reivindicativa. Per la tarda surten al carrer col·lectius anarquistes, independentistes, petits sindicats i lluites de treballadores i treballadors que no se senten identificats amb el sindicalisme de concertació de CCOO i UGT. Entre ells, es trobaven enguany Las Kellys i Sindillar, organitzacions que reuneixen dos dels sectors més precaris i menys beneficiats per la negociació col·lectiva: les cambres d'hotel i les treballadores de la llar.

Les dues associacions tenen molts elements en comú. En primer lloc, s'organitzen amb una manca total de recursos i de forma independent a les grans organitzacions polítiques i sindicals. Es tracta d'experiències on les pròpies treballadores, totes elles dones i la majoria immigrants, s'auto-organitzen davant la manca d'espai on fer efectives les seves reivindicacions. Les principals eines de lluita de què

disposen són el suport mutu, la solidaritat d'altres col·lectius i, especialment en el cas de Las Kellys, les xarxes socials.

El primer sindicat de treballadores de la llar

Sindillar s'auto-defineix al seu bloc com un "col·lectiu de dones organitzades per lluitar contra la precarietat laboral, econòmica, política, social i emocional" de les treballadores de la llar i la cura. Creat l'any 2011, es tracta del primer sindicat a l'Estat espanyol que agrupa aquest sector. En l'assemblea fundacional hi van participar mig centenar de dones de 16 nacionalitats diferents, i la diversitat continua sent una constant.

Entre els seus objectius, destaca visibilitzar la feina de les seves afiliades i desenvolupar tasques de formació sindical, ocupacional i emocional. Per fer-ho, compten amb la complicitat del centre de Cultura de Dones Francesca Bonnemaison –"La Bonne"–, espai des d'on treballen en el seu "projecte integral d'autonomia i empoderament" amb altres dones i col·lectius feministes. La música, la gastronomia i la creativitat són els principals ingredients de les activitats que desenvolupen.

La tasca sindical, tanmateix, no és fàcil. La normativa per a les treballadores de la llar i la cura tendeix a la desprotecció de les dones que es dediquen al treball domèstic. Segons denuncia Sindillar, un 85% de les treballadores no té contracte per escrit, no tenen dret a la prestació d'atur i, en conseqüència, després de 20 o 30 anys treballant, poques d'elles tindran finalment accés a una pensió de jubilació.

A més, la majoria d'aquestes treballadores –dones migrades– es troben amb greus dificultats per accedir

als papers, ja que no disposaran mai d'un contracte d'un any i 40 hores setmanals, tal i com requereix la Llei d'Estrangeria. La manca de documentació en regla, permisos de residència i treball, sumada al desconeixement en molts casos de l'idioma i al fet de no tenir un suport familiar ha fet que les dones immigrades treballadores de la llar siguin un dels segments més vulnerables de la societat.

"Mirem d'afrontar plegades la discriminació que patim en el terreny laboral", explica en una entrevista a La Directa Isabel Escobar, una de les més compromeses activistes de Sindillar. "Hem de saber plantar cara, perquè el treball domèstic ha esdevingut una forma d'esclavatge", denuncia amb contundència. A banda de l'explotació laboral, moltes dones pateixen artrosis derivades de l'esforç per la seva feina o malalties a causa de la manipulació de detergents i altres materials tòxics.

Es calcula que a l'Estat espanyol hi ha unes 700.000 treballadores de la llar. D'una banda, sectors de classe mitjana s'han anat progressivament afegint als de classe alta en la contractació de mà d'obra per al treball de la llar i les cures. A més, un darrer fenomen és el de sectors amb recursos econòmics reduïts –en bona part, persones grans que requereixen ser cuidades– que contracten treballadores perquè els atenguin. El fet que la feina es desenvolupi en l'àmbit privat dificulta que els abusos laborals surtin a la llum, i invisibilitza encara més aquest col·lectiu. En aquest context, la Inspecció de Treball té difícil fer la seva feina.

Les que netegen hotels trenquen el silenci

Un altre sector silenciats els darrers anys ha estat el de les cambres de pis. Col·loquialment conegudes

com Las Kellys –“les que netegen”–, s’han organitzat des de fa un any a través d’un grup de Facebook per denunciar les pèssimes condicions laborals que pateixen. L’externalització de les tasques de les cambres de pis ha posat aquesta feina en mans d’empreses de treball temporal que han acabat amb els drets conquerits els darrers anys arran de les protestes. Les noves netejadores cobren uns 700 euros mensuals, són contractades de manera eventual i, en molts casos, a temps parcial.

Las Kellys lluiten per limitar la càrrega de treball, contra les hores extres gratuïtes (denuncien que “és impossible endreçar 24 habitacions en 6-7 hores”), així com pel reconeixement de malalties professionals associades a la realització de sobre esforç continu. Entre les seves principals reivindicacions està que s’apliqui el conveni col·lectiu d’hostaleria –que fixa un sou de 1.200 euros–, fins i tot en el cas que es treballi mitjançant empreses externalitzades. Amb la subcontractació d’aquesta feina, les treballadores passen a ser meres netejadores enlloc de cambres de pis cobertes pel conveni d’hostaleria, amb la conseqüent pèrdua de categoria laboral, sou i condicions.

Des del març de 2016, moment en què inicien la seva activitat, l’associació ‘Las Kellys’ ha posat més de 30 denúncies davant la Inspecció de Treball a cadenes hoteleres i empreses externes per incompliment del conveni i més de 15 denúncies als jutjats. També han dut a terme més d’una dotzena de mobilitzacions en protesta de la vulneració dels seus drets. Aquí a Barcelona, les seves denúncies han arribat a l’Ajuntament, el qual s’ha compromès a no fer difusió d’aquelles ofertes laborals del sector amb condicions abusives.

Es calcula que actualment hi ha 100.000 cambres de pis a l’Estat espanyol i, segons Las Kellys, la meitat estan fora de conveni. El seu perfil és el de dones amb càrregues familiars, migrants i amb molta por de denunciar les irregularitats al lloc de treball. Finalment, a través de Las Kellys algunes d’aquestes dones han perdut la por a donar la cara. Un dels factors determinants per a què donessin aquest pas han estat els problemes de salut generalitzats que pateixen. Haver de fer vuitanta llits en una sola jornada, dia rere dia, pot comportar lesions greus (lumbàlgies, tendinitis, lesions cervicals). També l’ús de productes de neteja, com en el cas de les treballadores de la llar, els pot causar malalties cròniques i inhabilitants, com és el cas de la fibromiàlgia.

“Les treballadores d’hotel ens hem agrupat perquè els sindicats no han fet bé la seva feina”, apuntava la portaveu de Las Kellys Lanzarote, Myriam Barros, a l’emissora Ona Mediterrània. “No volíem formar part de cap sindicat majoritari, perquè fins ara allò que han realitzat ha estat totalment insuficient. Si no, no ens hauríem d’unir de cap manera per tal de defensar els nostres drets”, afegia.

El sindicalisme majoritari, en crisi

El crit del 15M de “no ens representen” també es va adreçar per moments als grans sindicats. Joves sense futur, col·lectius feministes, associacions d’immigrants sense papers i sectors ultra precaris del mercat laboral que es van sumar la gran mobilització ciutadana del 2011 tampoc se sentien representats pels portaveus habituals del món del treball. I això fou evident en veure la composició i el funcionament de les places.

El sindicalisme majoritari, amb la seva absència evident al 15M –i, posteriorment, a moviments com la PAH o les mareas– posava en evidència la seva crisi de representativitat. Si no, per què s’ha organitzat un Sindicat de Manters, un dels sectors de treballadors més exclosos, de forma totalment independent? Per què Las Kellys, amb mitjans tan precaris com un twitter i un facebook, han aconseguit per primera vegada fer-se escoltar? Per què treballadores de la llar, migrants, o músics s’organitzen al marge de les grans centrals sindicals?

Les lluites laborals a vegades sembla que es reactiven per on menys s’espera. De forma precària i espontània, però les experiències d’auto-organització es diversifiquen. Mentrestant, els sindicats majoritaris perden afiliació i credibilitat. Escàndols com el dels ERO a Andalusia, els comptes milionaris de l’històric dirigent asturià José Ángel Fernández Villa, l’ús de targetes *black* de Caja Madrid per part de representants dels treballadors i els diners públics dedicats a mariscades i viatges de plaer que ha publicat la premsa han contribuït al desprestigi de les centrals.

Dos indicadors assenyalen aquesta davallada. Segons el baròmetre del CIS, d’una banda, els sindicats es troben –al costat dels polítics, partits i entitats financeres– entre les institucions pitjor valorades per la població. D’altra banda, les darreres xifres publicades en premsa confirmen que els sindicats majoritaris durant la crisi han perdut més de mig milió d’afiliats a tot l’Estat, el que representa una cinquena part de les seves bases.

El “precarit” i la classe explotada de sempre

La manca de connexió amb la precarietat probablement també ha estat un element clau en l’esmentada crisi del

sindicalisme. Els nous moviments han representat un revulsiu d’aire fresc que ha fet reaccionar ràpidament els col·lectius que se sentien fa temps distants dels sindicats, com la joventut i les dones. I aquests són precisament els sectors socials que més pateixen la temporalitat i més necessiten organitzar-se.

Per l’economista britànic Guy Standing es tracta del “precarit”, una nova classe social caracteritzada per la inestabilitat i la inseguretat. En una entrevista al Crític explicava que “el precariat és la nova classe del capitalisme global” i assenyalava que “a Espanya, avui, és un 40% de la població”. Però encaixa amb aquesta descripció la realitat de les treballadores de la llar o les que netegen els hotels? Formen elles part d’una nova classe social de caràcter mundial i híper explotada?

El periodista i escriptor també britànic Owen Jones explica al pròleg del llibre “La Clase obrera no va al paraíso” (Akal, 2016) que, quan Marx i Engels van escriure el Manifest Comunista l’any 1848, el gruix de la classe obrera britànica el conformaven criades i personal domèstic. No va ser fins a les dècades de 1940 i 1950 quan es va viure l’auge de la classe treballadora industrial que avui es troba en clara minoria. Es tracta, doncs, d’una massa assalariada que mai ha estat homogènia. Les transformacions que ha patit durant els darrers anys, amb un enorme creixement del sector serveis i una brutal precarització de les condicions de treball, per Owen Jones tenen a veure amb els canvis que també ha patit el sistema econòmic i social.

És en aquest context que apareixen Las Kellys i Sindillar. Igual que a les criades del segle XIX, a les treballadores

de la llar i les que netegen els hotels no se les valora, tot i realitzar una tasca imprescindible, perquè no se les veu. El seu treball s'associa a les tasques de cures que tradicionalment han fet les dones a casa. Ser dones, dedicar-se a un treball manual, mal remunerat i amb una gran presència de migrants fa que, quan es parla d'aquests col·lectius, s'activin tots els prejudicis elitistes de classe, gènere i procedència.

Experiències d'auto-organització com les de Sindillar i Las Kellys posen sobre la taula realitats invisibilitzades i també la necessitat de cercar noves formes reivindicatives i de fer sentir la veu dels sectors que pateixen una major exclusió social i laboral. La creativitat, el suport mutu i el funcionament assembleari semblen ingredients imprescindibles per les noves receptes. I les dones empoderades seran les cuineres.